

JEL Classification: D81, L26, G31

Олена ГРЕБЕШКОВА

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,

Андрій ГОРІН

аспірант,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,

Olena HREBESHKOVA

PhD, Associate Professor,

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,

grebeshkova@kneu.edu.ua

Andrii HORIN

PhD student,

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,

andrii.horin@kneu.ua

ФОРМУВАННЯ ПОВЕДІНКОВИХ ТРАЄКТОРІЙ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ СТРАТЕГІЧНОЇ ГНУЧКОСТІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

FORMATION OF ENTERPRISE BEHAVIOURAL TRAJECTORIES BASED ON STRATEGIC FLEXIBILITY OF THE BUSINESS MODEL UNDER ECONOMIC INSTABILITY

Анотація. У дослідженні обґрунтовано підхід до аналізу економічної поведінки підприємства через категорію поведінкових траєкторій, що відображають динаміку стратегічних та інвестиційних рішень у часі. Показано роль стратегічної гнучкості бізнес-моделі як ключового механізму формування адаптивних траєкторій розвитку підприємства в умовах економічної нестабільності. Запропоновано формалізацію поведінкової траєкторії на основі взаємодії параметрів нестабільності середовища, раціональності та адаптивності економічної поведінки.

Ключові слова: стратегічна гнучкість, поведінкова траєкторія, підприємство, бізнес-модель, економічна нестабільність.

Abstract. The study substantiates an approach to analysing enterprise economic behaviour through the concept of behavioural trajectories, reflecting the dynamics of strategic and investment decisions over time. The role of business model strategic flexibility as a key mechanism for shaping adaptive development trajectories under economic instability is revealed. A formalisation of behavioural trajectories based on the interaction of environmental volatility, rationality, and adaptive capacity parameters is proposed.

Keywords: strategic flexibility, behavioural trajectory, enterprise, business model, economic instability.

Сучасний етап розвитку економіки характеризується зростанням рівня нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища функціонування підприємств. Глобальні економічні трансформації, технологічні зміни, посилення конкуренції на міжнародних ринках, геополітичні конфлікти та кризові явища формують нову конфігурацію економічного середовища, у межах якої підприємства змушені функціонувати в умовах постійних змін і високого рівня ризику. За таких обставин традиційні підходи до стратегічного управління, що базуються на припущенні відносної стабільності економічних параметрів, втрачають ефективність [1].

Зростання нестабільності середовища суттєво впливає на характер економічної поведінки підприємств. У таких умовах стратегічні рішення дедалі частіше приймаються в ситуації неповної інформації, високої невизначеності та необхідності оперативного реагування на зовнішні збурення. Це зумовлює потребу у використанні більш гнучких підходів до стратегічного управління, які дозволяють підприємствам адаптувати власну бізнес-модель до змін середовища та формувати альтернативні сценарії розвитку [2].

У цьому контексті економічну поведінку підприємства доцільно розглядати не як сукупність окремих управлінських рішень, а як динамічний процес формування поведінкових траєкторій, що відображають послідовність стратегічних, інвестиційних і управлінських реакцій підприємства на зміни зовнішнього середовища. Поведінкова траєкторія підприємства характеризує напрям і характер трансформації економічної поведінки підприємства у часі та відображає взаємодію факторів зовнішнього середовища і внутрішніх управлінських рішень [3].

Одним із ключових механізмів формування таких траєкторій виступає стратегічна гнучкість бізнес-моделі підприємства, що забезпечує можливість перегляду стратегічних орієнтирів, трансформації інвестиційних рішень та адаптації організаційно-економічних механізмів функціонування підприємства до нових умов. Саме стратегічна гнучкість дозволяє підприємствам не лише реагувати на зміни зовнішнього середовища, а й формувати адаптивні траєкторії розвитку, спрямовані на збереження конкурентних позицій у довгостроковій перспективі [4; 5].

У межах проведеного дослідження економічну поведінку підприємства запропоновано розглядати у вигляді простору поведінкових траєкторій, що формується під впливом параметрів зовнішнього середовища та характеристик управлінських рішень. Такий підхід дозволяє інтерпретувати економічну поведінку підприємства як багатовимірний процес, у межах якого стратегічні та інвестиційні рішення формують певну траєкторію розвитку підприємства у часі.

У запропонованій моделі кожна поведінкова траєкторія підприємства визначається комбінацією параметрів, що характеризують стан зовнішнього середовища та внутрішні характеристики управлінських рішень. До ключових параметрів, які визначають формування поведінкових траєкторій підприємства, віднесено: рівень нестабільності середовища господарювання (Environmental Volatility Index – EWI); рівень раціональності економічної поведінки підприємства (Index of Rational Economic Behaviour – IREB); рівень адаптивної здатності економічної поведінки (Index of Adaptive Economic Behaviour – IAEB).

З урахуванням зазначених параметрів поведінкову траєкторію підприємства у стратегічному просторі можна подати у вигляді функціональної залежності:

$$BT_t = f(EWI_t, IREB_t, IAEB_t), \quad (1)$$

де:

BT_t – поведінкова траєкторія підприємства у періоді t ;

EWI_t – рівень нестабільності зовнішнього середовища;

$IREB_t$ – рівень раціональності економічної поведінки підприємства; $IAEB_t$ – рівень адаптивної здатності економічної поведінки.

На відміну від існуючих підходів, запропонована модель інтегрує параметри нестабільності середовища, раціональності та адаптивності у єдину аналітичну конструкцію, що дозволяє формалізувати динаміку економічної поведінки підприємства. Зміна значень цих параметрів у часі зумовлює перехід підприємства між різними режимами економічної поведінки – від стабільних стратегічних моделей до реактивних або адаптивних моделей управління. У такому контексті стратегічна гнучкість бізнес-моделі виступає ключовим механізмом формування поведінкових траєкторій підприємства. Стратегічна гнучкість проявляється у здатності підприємства змінювати конфігурацію ресурсів, переглядати інвестиційні рішення, адаптувати структуру бізнес-моделі та формувати альтернативні сценарії стратегічного розвитку. Завдяки цьому підприємство отримує можливість своєчасно реагувати на зміни середовища та коригувати власну

поведінкову траєкторію.

Важливим проявом стратегічної гнучкості є характер прийняття інвестиційних та проектних рішень підприємством. У нестабільному середовищі підприємства дедалі частіше відмовляються від жорстко детермінованих стратегій інвестування на користь більш гнучких моделей управління інвестиційними проектами. Одним із найбільш ефективних інструментів забезпечення стратегічної гнучкості виступає теорія реальних опціонів, яка дозволяє розглядати інвестиційні проекти як систему альтернативних управлінських рішень [6].

Використання підходів теорії реальних опціонів передбачає можливість відстрочки інвестицій, розширення або скорочення масштабів проектів, зміни напрямів інвестування або відмови від реалізації проекту залежно від змін параметрів зовнішнього середовища. У межах поведінкового підходу це дозволяє підприємствам формувати адаптивні поведінкові траєкторії розвитку, у яких стратегія формується поступово з урахуванням нової інформації та змін умов функціонування.

Управлінський зміст запропонованого підходу полягає у можливості керування поведінковою траєкторією підприємства. Зміна параметрів раціональності економічної поведінки та адаптивної здатності управлінських рішень дозволяє підприємству компенсувати негативний вплив нестабільності середовища та спрямовувати власну поведінкову траєкторію у бік більш адаптивних моделей розвитку. У цьому контексті стратегічна гнучкість виступає інструментом регулювання руху підприємства у просторі стратегування та забезпечує можливість формування більш стійких бізнес-моделей [4].

Проведене дослідження дозволило сформулювати такі висновки. У сучасних умовах зростання нестабільності економічного середовища підприємства потребують переходу до більш гнучких моделей стратегічного управління, здатних забезпечити адаптацію бізнес-моделі до динамічних змін зовнішнього середовища [1; 4]. Економічну поведінку підприємства доцільно розглядати через концепцію поведінкових траєкторій, що відображають динаміку стратегічних та інвестиційних рішень підприємства у часі. Формування поведінкових траєкторій підприємства визначається взаємодією параметрів нестабільності середовища, раціональності економічної поведінки та адаптивної здатності управлінських рішень. Стратегічна гнучкість бізнес-моделі виступає ключовим механізмом формування адаптивних поведінкових траєкторій підприємства та забезпечує можливість коригування інвестиційних і стратегічних рішень у відповідь на зміни зовнішнього середовища.

Література

1. Teece D. J., Pisano G., Shuen A. Dynamic capabilities and strategic management. *Strategic Management Journal*. 1997. Vol. 18, № 7. P. 509–533. DOI: [http://dx.doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-0266\(199708\)18:7<509::AID-SMJ882>3.0.CO;2-Z](http://dx.doi.org/10.1002/(SICI)1097-0266(199708)18:7<509::AID-SMJ882>3.0.CO;2-Z)
2. Zott C., Amit R., Massa L. The business model: recent developments and future research. *Journal of Management*. 2011. Vol. 37, № 4. P. 1019–1042. DOI: <https://doi.org/10.1177/0149206311406265>
3. Гребешкова О. М., Горін А. В. Параметричні моделі раціональності та поведінкового розбалансування економічної поведінки підприємства за умов глобальних викликів. *Вчені записки*. 2025. № 41(4). С. 169–188. DOI: http://doi.org/10.33111/vz_kneu.41.25.04.11.075.081
4. IJIS-06-2021-0110 Bashir M. The influence of strategic flexibility on SME performance: is business model innovation the missing link? *International Journal of Innovation Science*. 2023. Vol. 15, № 5. P. 799–816. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJIS-06-2021-0110>
5. Kafetzopoulos P., Psomas E., Katou A. A. Promoting strategic flexibility and business performance through organizational ambidexterity. *Sustainability*. 2023. Vol. 15, № 17. Art. 12997. DOI: <https://doi.org/10.3390/su151712997>

6. Горін А. В., Гребешкова О. М. Реальні опціони як інструмент стратегічної резильєнтності в управлінні інвестиційними проєктами у фармацевтиці. *Ефективна економіка*. 2025. № 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.84>

References

1. Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. *Strategic Management Journal*, 18(7), 509–533. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-0266\(199708\)18:7<509::AID-SMJ882>3.0.CO;2-Z](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-0266(199708)18:7<509::AID-SMJ882>3.0.CO;2-Z)
2. Zott, C., Amit, R., & Massa, L. (2011). The business model: Recent developments and future research. *Journal of Management*, 37(4), 1019–1042. <https://doi.org/10.1177/0149206311406265>
3. Hrebeshkova, O. M., & Horin, A. V. (2025). Parametrychni modeli ratsionalnosti ta povedinkovoho rozbalansuvannia ekonomichnoi povedinky pidpriemstva za umov hlobalnykh vyklykiv. *Vcheni zapysky*, 41(4), 169–188. https://doi.org/10.33111/vz_kneu.41.25.04.11.075.081
4. Bashir, M. (2023). The influence of strategic flexibility on SME performance: Is business model innovation the missing link? *International Journal of Innovation Science*, 15(5), 799–816. <https://doi.org/10.1108/IJIS-06-2021-0110>
5. Kafetzopoulos, P., Psomas, E., & Katou, A. A. (2023). Promoting strategic flexibility and business performance through organizational ambidexterity. *Sustainability*, 15(17), Article 12997. <https://doi.org/10.3390/su151712997>
6. Horin, A. V., & Hrebeshkova, O. M. (2025). Real options as a tool of strategic resilience in managing investment projects in the pharmaceutical industry. *Efektyvna ekonomika*, 8. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.84>